

akik földműveléssel foglalkoztak. Ez a munkaág, amikor még kevés volt az ember és a termény sok volt, nem volt olyan megbecsült. Most az államelmélet nem azt mondja, hogy az államot a nagybirtok és képviselők alkotják, hanem a mai állam munkaállam, amelyben annak a munkásnak van legfontosabb szerepe, amelyik a legfontosabb anyagot állítja elő: a parasztnak... Most nézzük a másik dolgot, az *öntudatot*. Először is mit értünk öntudaton vagy van-e egyáltalán ilyen? Öntudat az, mikor az ember tudatában van annak, amit ér. De csak akkor öntudat, ha magunkat annyira értékeljük, amennyit valóban érünk, mert ha többre értékeljük magunkat, az már gőg, illetőleg elbizakodottság és olyan feladatokra vállalkozunk, melyeket nem tudunk megtenni és ezt követi a keserves csalódás... Ez az öntudat hiányzik belőlünk magyar parasztokból, akik vállvonogatva mondjuk: nem bánom én akárhogyan is van, vagy legyen, ami lesz... Erre az öntudatra van szüksége a magyar parasztnak, hogy tudja magát értékelni és azt a helyet foglalja el, ami tényleg megilleti... Amint tudjuk, az egyes öntudatokból tevődik össze a nemzeti öntudat, mivel pedig az ország nagy részének lakói parasztok, *óriási jelentősége van az egyes parasztember öntudatának*...¹⁾

Az intézmény ma még formájában kezdetlegesnek látszik, de ebből a dolgozathból elég világosan bontakozik ki az a szellem, mely az első magyar népfőiskolát jellemzi. Nyugodt, vallásos lelkű, józan ítéletű parasztokat akar nevelni, akik tudatában vannak paraszti mivoltuknak, de tudatában annak is, hogy *parasztságukat nem kell szégyelniük, sőt ellenkezőleg: a népi erők, a népi művészet, a népi érdekfelismerés nagy értékei, épen az ő életmunkájukon át mennek át a magyar élet vérkeringésébe.*

Kemény Gábor.

A tanárság helyzete a társadalomban*

I.

A tanárság szervezetlensége.

A tanárság társadalmi helyzetének kérdése, illetőleg az a tény, hogy helyzete a társadalomban nem áll arányban nemzeti szempontból is fontos munkájának értékével és fontosságával, nem újkeletű probléma. E kérdésnek azonban időszerűséget adnak illetékes helyen elhangzott kijelentések, melyek szociális téren általában fennálló kérdések igazságosabb rendezését ígérik, lelki, társadalmi és gazdasági reformok szükségességét hirdetik. Ami pedig a tisztviselői társadalmat illeti, itt elsősorban a tanárság az, amelynek életnívóját legalább megközelítőleg „nyugati színvonalra” kellene emelni, annál is inkább, mert a Kárpátok medencéjében mi hangoztatjuk legerősebben a „kultúrfőlényt”.

A tanárságnak a társadalomban azt a helyet kell elfoglalnia, amely egyetemi végzettségével járó társadalmi állásánál fogva és a nemzet jövője szempontjából döntő

¹⁾ Tessedik Népfőiskola 7. sz. körleveléből.

* A következő két — fiatal tanárok tollából származó — cikk érdekesen egészíti ki Járay Imre múlt számunkban közölt fejtegetéseit. Szerk.

fontosságú munkája alapján megilleti. Régi probléma, amelynek igazságát és így jogosultságát elismerik — elméletben, de aminek érdekében, különösen az arra illetékes helyen, vajmi kevés történt a gyakorlatban.

A tanárság lehetetlen helyzetével nem kívánok bővebben foglalkozni. Közlelebbről az okok érdekelnek, amelyek ezt a társadalomnak kétségtelenül értékes rétegét ilyen „elnyomott“ helyzetbe kényszerítik, noha végtelenül fontos szerepet tölt be a nemzet életében

Nagyon igaz, hogy a kultusztárca a második hadügyi tárca. Mert ha a nemzet szabad életét a jelenben — bizonyos szempontból a hadsereg biztosítja, a nemzet jövőjét feltétlenül az az ifjúság határozza meg, melynek szellemi kiművelése és erkölcsi nevelése a ma tanárjának a kezében van. A tanár munkája tehát van olyan fontos, mint az állam bármely más „tisztviselő“-jének munkája. Mert a tanár munkáját és így jelentőségét is, tévesen ítéli meg az, aki feladatát csak abban látja, hogy egyik vagy másik tárgykörből ismereteket közöl, de még az sem meríti ki feladata körét, amit a tantervek általánosan célul tűznek ki, t. i. hogy általános műveltséget ad a növendéknek. A ma iskolája nem elégedhetik meg azzal, hogy „szalónképes zsúrfiúkat“ neveljen. A ma tanárjának a jövő Magyarország — és hisszük, boldogabb Magyarország világnézetét, sőt új társadalmi kialakulását kell döntően befolyásolnia a ma ifjúságának nemzet erkölcsi nevelésén keresztül.

Ezt a célt látjuk a nagy és hatalmas olasz és német nemzet ifjúságának nevelőinél, ahol a nemzeti feladatok teljes és végleges megoldását éppen az ifjúság helyes nevelésétől várják.

E nemzetek vezetői jól tudják, hogy az a politikai és társadalmi átalakulás, amely nemzetüket oly hatalmassá tette, belső meggyőződésből távolról sem olyan százszázalékos, mint ahogy a külső látszat és a statisztika mutatja. De százszázalékos lesz az új rendszer iránti hit és meggyőződés a gyermekben, ha ebben az irányban nevelik, ha kezdettől fogva az új nemzeti szellemet szívja magába.

A ma magyar tanárjának feladata: egy nemzetibb és magyarabb magyar nemzet kinevelése, és ezáltal egy boldogabb magyar élet megteremtése.

De ha a tanárságra ilyen fontos és súlyos feladatok várnak, melyeknek elvégzésére kitartható és mindenekelőtt lelkes munkaerők szükségesek, akkor a tanárság is joggal elvárhatja, hogy a társadalom, de elsősorban az illetékes körök is elismerjék, és érdeméhez méltóan jutalmazza munkáját.

Ennek a jogos követelésnek érdekében indult meg tavaly a Nyiregyházán tartott kerületi nagygyűlésen néhány lelkes és önzetlen vezető-egyéni kezdeményezésére és az egész ottani tanárság lelkes támogatásával egy mozgalom, amely hivatva lett volna országos megmozdulássá nőni. Ez azonban a tanárság szervezetlensége miatt elmaradt. A lelkes kezdetnek nem volt meg a kívánt folytatása és így az eredmény is elmaradt. Azt hiszem, még határozott igen vagy nem válaszra sem méltatták kérelmét.

És itt önként adódik a kérdés: miért? Egészen biztosan nem azért, mert azok, akik a mozgalmat elindították, nem tettek volna meg mindent, ami tőlük tellett, az ügy érdekében. Csakhogy, legalább is minden jel erre mutat, édes-keves az, ami tőlük tellett, nem messze kísérhették érdekeinket, hamarosan kicsúszott a kezükből az ügy, mert a tanárság ügyeibe, felsőbb fokon, mindenki másnak inkább lehet beleszólása, mint a tanárságnak magának. És ennek egyszerű oka: nincs megfelelően megszervezett érdekképviselő.

Itt van az OKTE, — mondhatná valaki —, amely az egész ország tanárságát

összefogja, vagy legalább is össze kellene fognia. Az OKTE munkája minden elismerést megérdemel. Tudjuk, hogy értékes pedagógiai tevékenykedése mellett mindenkor igyekezett „a tanárok anyagi helyzetének javításán munkálkodni“, mint ahogy az az Egyesület alapszabályaiban ki is van fejtve. Mégis a mai küzdelmes időkben, amikor az élet elsősorban érdekközösségek harca, jelen formájában, úgy látszik, már nem felel meg azoknak a kétségeikül nehéz, de a tanárságot mélyen érintő kérdéseknek megoldására, melyeket — legalább is a tanárság igen nagy része — elvárna tőle. Ennek főoka talán az, hogy nincs is olyan jogviszonyban v. kapcsolatban a legfelsőbb fórumokkal, melynek kapcsán valamennyire is súllyal tudna közbelépni a tanárságot érdeklő kérdésekben.

A tanárság érdekeit kellene szolgálni a NEP Tanügyi Szervezetének, ez azonban már az első perctől kezdve elhibázott „társulás“ volt. Ez a szervezet ugyanis nem a tanárság tömörülési-vágyásából fakadt. A NEP mint politikai párt megvolt, ahová azután „beszervezték“ a pedagógusokat, akik — többnyire igazgatóik vezetésével — testületileg bevonultak a nekik szánt tanügyi „sarokba“. A beszerzés könnyen ment, mert a politikai pártokban részt nem vett tanárság így remélte elérni anyagi helyzetének javulását. Csakhogy a NEP céljai — egészen természetesen — más irányúak voltak, és a tanárság törekvései — éppen ezért — ezúton sem nyertek kielégítést. Ezt bizonyítja az előbb említett Nyíregyházán megindult megmozdulás, amely éppen a NEP égisze alatt indult meg. A fenti egyesületek éppen azért nem tudják az egész tanárságot egyetemesen összefogni, mert nem képesek érdekeiket elég eredményesen szolgálni. (Igaz, hogy némileg fordítva is fennáll az eset.) Többen, régebbi tagok is, ezért léptek ki az egyesületekből. Természetesen más kérdés, hogy mi helyesebb: az egyesületekből, melynek működése nem elégíti ki, kielépni, vagy tagjának maradni, és mint ilyennek arra törekedni, hogy az egyesület képes legyen a kívánt feladatra.

A fenti egyesületek ki nem elégítő voltát és így a tanárság tehetetlenségét misem bizonyítja jobban, mint az, hogy saját szakkérdéseikben sincs döntő súlyuk, hiszen a gyakorlati pedagógus munkájába egyaránt beleszól a „kívül álló“ laikus, éppen úgy, mint a „felül álló“ elméleti tudósok garmadája. Erről különben igen jó képet nyújt Kiss János tanárnak: *A pedagógus panasza* c. munkája, amely, ebből a szempontból, találó kritikája egész tanügyi állapotunknak.

A tanárság súlytalanságát bizonyítja az a tény is, hogy a korpótléket, amelyet — legalább is úgy tudom — semmiféle törvény vagy rendelet nem hatálytalantított, évek óta nem folyósítják. Törvény szerint tehát megilleti a tanárságot, amelynek azonban nincsen annyi súlya, hogy e jogának a gyakorlatban érvényt szerezzen. (Ezt különben csak példának hozom fel: a korpótlék t. i. úgysem oldja meg a fiatalabb tanárnemzedék anyagi problémáját.)

Az érdekképviseleti szervezetlenség mellett a másik hiány a tanár-képviselőiben mutatkozik. De hogyan is juthatna oda tanárember, ha a felettesek rendelkezései már eleve kizárják a tanárt a politikából azáltal, hogy megtiltják, hogy szakkérdéseken kívül más irányú és tartalmú cikket írjon, vagy éppen politikával foglalkozzék. A tanár, akinek feladata világnézetet adni a jövő nemzedékének, nem vehet részt a jelen világnézet kialakításában. Ennek azután természetes következménye, hogy a tanárság sorsa is mások kezében van, mert ha a természet életkérdéseiben nem fejthet ki tevékenységet, nem is várhatja el, hogy — mint a többi aktív tényező — az innen származó esetleges előnyökből részesedjék.

Kétségtelen ugyan, hogy az oly sokat hangoztatott ki nem elégítő anyagi helyzet

is nagy befolyással van a tanárság meg nem érdemelt társadalmi elnyomottságára, közvetlen oka ennek sokkal inkább politikai és érdekképviseleti szervezetlenségében rejlik.

Egy érdekközösség társadalmi tekintélyét és ezzel együtt súlyát és erejét szinte kizárólag annak politikai szükségessége, a közéletre gyakorolt befolyása határozza meg. Az a társadalmi réteg, amely még néhány képviselő hozzászólásával sem tud nemzeté ügyeinek intézésébe bekapcsolódni, társadalmi kiskorúságban szenved. Az a társadalmi testület, amely arra van kárhóztatva, hogy más érdekűek kérjenek számára valamit, nem érdemli meg, hogy kívánsága eredménnyel járjon, még ha jogos is, mert az igazság egyedül, erő nélkül, igen keveset ér. Ezt bizonyítja a gyakorlat a tanárság esetében is.

Csak a fenti hiányok megszüntetése teheti lehetővé egy olyan tanári társadalom kialakulását, amelynek hatása nemcsak az iskola kapujáig fog terjedni. Ez pedig nemcsak az egyének, hanem a köz érdeke is.

Losányi Gyula.

II.

A tanári kamaráról

Bármerre megyünk a világban, lépten-nyomon a hasonló életkörülmények között élők szövetkezését látjuk. Azt kell megállapítanunk, hogy korunk kollektív szellemét éljük, amely szellem az egész társadalmi berendezkedést áthatja. Korunk kollektív szelleme azonban egészen más irányú, mint Madách falanszter-jeleneténél egyéniséget elfojtó berendezése. Ebben nem a személy és az egyén teljes elfojtásáról van szó, hanem épen az egyéniség védelméről. Az egyén működésének irányát maga választja meg, cselekedeteit saját lelkével motiválja, a kollektívum pedig ott áll a háta mögött, hogy a dolgozó egyénnek más életformákkal való küzdelmében tekintélyt, megbecsülést szerezzen, tehát végeredményben azért, hogy az egyén életsíkját magasabb színvonalra helyezze. Lényegében teljesen mindegy, hogy minek nevezzük ezt a kollektívumot; — szövetkezetnek, egyesületnek, vagy kamarának — a célja mindegyiknek azonos: az egyén védelme a versenyben. Ami pedig az ilyen tömörülésnek erőt ad, az a kartársi becsületézés, az egymástbecsülés.

A szabad pályákon működő, hasonló életkörülmények között élő kereskedőket és iparosokat tömörítő Kereskedelmi- és Iparkamarákat kell első helyen megemlítenünk, amely szervek, a bennük tömörült tagok érdekeiért, egységüknél fogva gyakran még a kormányzat álláspontját is befolyásolják. Az értelmiségi pályákon az ügyvédek és az orvosok, valamint a mérnökök tömörültek kamarába. *A kamara nagy tekintélyt kifelé és befelé egyaránt. Befelé a tagokat az egymástbecsülésre és az illető foglalkozási kör odaadó betöltésére szorítja, kifelé pedig tagjainak tekintélyt és megbecsülést szerez.*

A középiskolai tanárok eddig a Középiskolai Tanár-, a kereskedelmi iskolai tanárok a Kereskedelmi Iskolai Tanár- s a polgári iskolai tanárok a Polgári Iskolai Tanáregyesületben tömörültek. Ezek az egyesületek azonban nem szóltak bele egyégesen, — hiszen külön-külön nem képviselték az *egyetemes tanárságot*, csak annak egy részét — a tanárok problémáinak megoldásába, hanem megelégedtek azzal, hogy elméleti vagy félig gyakorlati kérdések megvitatásával iskolafajonként avatkoznak bele a tanárok működésébe. Pedig a tanároknak szükségük volna ezeken felüli tömörülésre is, egy olyan szerve, amely állást tud foglalni a felmerülő kérdé-